

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ เห็นใหม่ วันพระเป็นประเพณีให้เราได้ทำบุญกุศล บุญกุศลเท่านั้นนะทำให้เรามีทางรอด บุญกุศลทำให้เรามีความสุขในหัวใจ ถ้าไม่มีบุญกุศลนะ มันเป็นกุศล อกุศล คนเกิดมาเหรียญมี ๒ ด้าน มนุษย์คนหนึ่งเหมือนเหรียญอันหนึ่ง เหรียญมีทั้ง ๒ ด้านหัวและก้อย หัวและก้อย เห็นใหม่ คนเราก็มเหมือนกัน เกิดมาแล้วนี่ความคิดดีคิดชั่วมันมีในหัวใจทั้งนั้นแหละ

นี่เวลาเราทำบุญกุศลกัน ทางโลกทำบุญกุศลเพื่อความสุข ความสุขของโลกนะ เด็กๆ เห็นใหม่ เด็กๆ นี่เราให้รางวัลเขา เด็กจะดีใจมาก เด็กจะพอใจมาก แคเขาได้รับรางวัลเขาก็พอใจแล้ว เราให้รางวัลชีวิตใจ เราทำหน้าที่การงานแล้ว เราหาสิ่งใดที่เราปรารถนา เราอยากได้ เวลาเป็นเด็กเราอยากได้ เราอยากมีฐานะทางสังคม เราก็มพยายามหาของเรา เราก็มมีความสุข

สุขนี้เป็นอมิส เห็นใหม่ มันเป็นอมิส มันเป็นของอนิจจัง มันเป็นของชั่วคราว ถ้าใครบำรุงรักษาที่ดี ใครรักษาดีมันก็จะอยู่กับเรานาน ถ้าใครบำรุงรักษาไม่ดีมันก็จะอยู่กับเราไม่นาน แม้แต่ชีวิต ร่างกายนี้ก็อยู่กับเราชั่วคราว ๑๐๐ ปี ๑๐๐ ปีเศษๆ ต้องจากมันไปทั้งนั้นแหละ สิ่งนี้เป็นของชั่วคราว

เราเกิดมานี้เป็นสมมุติ จริงตามสมมุติ มันมีจริงๆ แเบงก็สมมุติ แเบงก็ชื่อของได้นะ ทุกอย่างเป็นสมมุติทั้งนั้นแหละ แต่คำว่าสมมุติคือมันไม่จริงแท้ มันเป็นของชั่วคราว ความจริงแท้คือความรู้สึก อารมณ์ความรู้สึกจริงแท้ได้อย่างไร? โลกเขาสับสนประมาทกันนะ ว่าถ้าเป็นวัตถุ เป็นสิ่งของนี่มันจับต้องได้เป็นรูปธรรม ใ่อนามธรรมอย่ามาพูดกันไร้สาระ

แต่ถ้าเป็นศาสนานะ นามธรรมสำคัญมากเลย ถ้าคนคิดดี คนคิดดี คนคิดชั่ว ความคิดอันนี้ทำให้คนมีอุดมคติ ทำให้มีมโนกรรม ทำให้มีวจีกรรม กายกรรม สิ่งนี้มันออกไปข้างนอกนะ มันออกมาจากความรู้สึก ความคิดนี้แหละ แล้วศีลธรรมเข้าไปชะล้างมัน ศีลธรรมเข้าไปเป็นรั้วกันไม่ให้เราคิดไปทางฝ่ายต่ำ คิดไปทางอำนาจของกิเลส

นี่ศีลธรรมสอนอย่างนั้น แล้วโลกพิสูจน์กันได้แค่นี้ ยิ่งวิทยาศาสตร์จะต้องจับต้องได้ จับต้องได้ ต้องสิ่งที่พิสูจน์ได้ มันพิสูจน์ได้จริงๆ แต่เราพิสูจน์ได้ไม่ถึงไง นั่งสมาธิ อยู่โคนไม้ นั่งตลอดรุ่งนี้เราพิสูจน์ได้ไหม?

เราไม่เชื่อนะ ประวัติหลวงปู่มั่นเราเคยให้เพื่อนเอาไปอ่าน มนุษย์คนหนึ่งทำอย่างนี้ได้อย่างไร? แต่เวลาในวงปฏิบัติเรานะ ชีวิตหลวงปู่มั่น ประวัติหลวงปู่มั่นแค่ ๓๐ เปอร์เซนต์ ไม่กล้าเขียนทั้งหมด ถ้าเขียนทั้งหมดคนะโลกรับไม่ได้ มันเป็นเรื่องสิ่งเหนือโลก เหนือโลกนะ โลกจะทำอย่างนั้นได้อย่างไร?

สิ่งที่เหนือโลก เห็นไหม คุณสิทธามาฟังธรรม รู้วาระจิตต่างๆ เราว่าเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ยาก ไอ้ของอย่างนี้นะมันเป็นฉานโลกีย์ มันเป็นเรื่องโลกใจ อย่างเช่นความรู้สึกก็เป็นโลกแล้วนะ ความรู้สึกนี้เป็นโลกเพราะอะไร? เพราะเป็นภวาสวะ เป็นสิ่งที่จับต้องได้ เป็นสิ่งที่เราสื่อสารกันได้ แต่ธรรมะมันเหนือโลก เหนือกว่าความรู้สึกอันนี้อีก ความรู้สึกที่เรามีอยู่นี้ ที่สุข ที่ทุกข์นี้ มันเหนือความรู้สึกอันนี้ มันถึงควบคุมความรู้สึกอันนี้ได้

ควบคุมความรู้สึกได้ เห็นไหม ถ้าเราเห็นโทษอย่างนี้นะ เราจะประพฤติปฏิบัติแล้วนี่เรื่องข้างนอกเป็นเรื่องปลีกย่อย แต่ถ้าเรายังอ่อนแอเกินอยู่นะ เราไปไหนปัจจัยเครื่องอาศัยต้องพร้อม คุณสิทธาโลก ฐกกิจบริการ สิ่งที่เป็นธรรมชาตินี้ทำการท่องเที่ยวได้หมดเลย แต่ขาดสาธารณูปโภค ขาดที่พักอาศัย

นี่มันไปติดตรงนั้นทั้งหมด เพราะโลกอ่อนแอ โลกต้องช่วยเหลือเจือจานกัน แต่ถ้าเป็นเรื่องของธรรมนะ ธรรมเหนือโลก หมายถึงว่าเราควบคุมใจเราได้ แต่ถ้าควบคุมใจเราได้นี่เราจะควบคุมอย่างไร? แค่ควบคุมใจได้ยังไม่ใช่ธรรม แค่ควบคุมใจได้มันทำให้เราอยู่สงบได้ สงบนิ่งได้ ถ้าเรานิ่งได้นะ เรานิ่งได้ เห็นไหม คุณคนที่เขามีวิฤติภาวะ เหตุการณ์วิกฤติขนาดไหนเขาจะนิ่งเขานิ่งของเขา แล้วเขาใคร่ครวญของเขา เขาแก้ไขเหตุการณ์นั้นได้

ใน ๑๐๐ คน ๑,๐๐๐ คนจะมีคนกล้า ๑ คน ในคน ๑,๐๐๐ คน ๑๐,๐๐๐ คนจะมีคนจริงซักคนหนึ่ง ถ้ามีคนที่ยังจริงในสังขารมันมีกี่คน มันมีกี่คนนะ นี่วิฤติภาวะของใจ สิ่งที่เป็นนามธรรม ถ้าเราเห็นการเกิดและการตาย เห็นชีวิตนี้มีคุณค่า นี่เราประพฤติปฏิบัตินะ เราจะมองเรื่องของโลกเป็นเรื่องสมมุติ เรื่องแค่ปัจจัยเครื่องอาศัย ถ้าเราเห็นเป็นเรื่องปัจจัยเครื่องอาศัยเราจะไปติดมัน แต่ตอนนี้เราไปติดมันก่อน เราไปติดเปลือกมันก่อน

ส้ม เราปอกเปลือกส้มกัน แล้วเรากินเปลือกส้ม เราเข้าใจว่ามันเอร็ดอร่อย เราเข้าใจว่ามันหอมหวาน แต่เนื้อส้มต่างหากมันหอมหวาน คำว่าเนื้อส้มหอมหวาน เห็นไหม สุขในวิมุตติสุข สุขของโลก สุขเวทนา สิ่งที่เป็นเวณามันเป็นขั้น มันเป็นความรู้สึก เป็นอามิส สุขเป็นอามิสนี้ เราว่าสุขอย่างนี้เราสื่อสารกันได้ วิมุตติสุขมันสุขอย่างไร?

เปลือกส้มมันขมจะตาย แต่เราว่าเปลือกส้มมันมีคุณค่า เพราะอะไร? เพราะในชีวิตเรา ลุ่มๆ ดอนๆ มันมีความสุขความทุกข์ของมันไป นี่เปลือกส้มทั้งนั้นแหละ แล้วถ้าเนื้อส้ม รสของเนื้อส้ม รสของความสุข เห็นไหม ความสงบ

“สุขอื่นใดเท่ากับความสงบไม่มี”

สิ่งที่เป็นความสงบ นี่สงบใจมันมาจากไหน? ความสงบมันแลออกมาด้วยอะไร? ด้วยสติ เห็นไหม ทาน ศีล ภาวนา เราเสียสละทานกัน เราเห็นเป็นวัตถุนี้เสียสละทาน เรามองกันนะ คนที่มีสถานะ เขาเสียสละของเขาได้เขาจะได้บุญมาก.. ไม่ใช่หรือก มันอยู่ที่เจตนา

เจตนา เห็นไหม คนทุกข์ คนยาก ข้าวทัพพีเดียวนี้เพราะอะไร? เพราะสิ่งที่คนทุกข์ คนยาก สิ่งนี้หัวใจมันแสวงหา มันตระหนี่ของมัน แล้วเราเสียสละไปได้ มันอยู่ที่เจตนาจะ เจตนา เราเปิดกว้าง เราเสียสละขึ้นมาเพื่ออะไร? เพื่อหัวใจ นี่สิ่งที่เป็นวัตถุข้าวของมันมีทั้งนั้นแหละ คุณติ โภคังสินค้ำมันมีเป็นโกดังๆ เลย มันไปไหนไม่ได้หรือก เจ้าของสั่งให้มันไป เจ้าของต่างๆ เขาระบายสินค้ำเขาออกไป

นี่ก็เหมือนกัน วัตถุสิ่งของมันทำอะไรไม่ได้เลย ถ้าหัวใจนี้มันตระหนี่ ถ้าหัวใจนี้ไม่มีเจตนา ไม่มีศรัทธา เห็นไหม ศรัทธาความเชื่อสำคัญมาก เพราะศรัทธาความเชื่อมันดึงให้เรา มาวัด มาดูข้อวัตรปฏิบัติ มาดูชีวิตของภิกษุ มาดูชีวิตของคนที่ยืนอยู่ในวัฏสงสาร เขาอยู่ได้อย่างไร? ทุกคนสงสารนะ อยู่โคนไม้ไม่มีสิ่งใดอำนวยความสะดวกเลย เขาอยู่กันทำไม ทำไมเขาไม่ไปหาความสุข บวชแล้วอยู่ในบ้านในเรือนก็มีความสุข

อยู่ในบ้านในเรือนนะกิเลสมันครอบงำ เห็นไหม เรามีหมู่คณะ มีความอบอุ่น เราจะไม่เห็นตัวเราเองเลย พอเราแยกตัวเราออกไป ความคิดมันจะวิตกกังวลแล้ว จะไปเจอสภาพสิ่งใด มันจะวิตกกังวลมาก

นี่ก็เหมือนกัน เวลาอยู่โคนไม้อยู่คนเดียวนะ เวลาธุดงค์ไปในป่า เห็นไหม เราไม่มีอะไรเลยนะ เราไม่มีอะไรเลย เราต้องผจญภัย ภัยธรรมชาติ ภัยจากสัตว์ร้าย ภัยจากสิ่งที่เราองไม่เห็น ภัยต่างๆ มันวิตกไปหมด มันคิด นี่ไงตัวตนมันอยู่ที่นี้ ดึงมันออกมา ดึงความคิดออกมา ดึงความวิตกกังวลออกมา ดึงสิ่งที่เป็นคนดี คนแน่ คนเก่ง นี่ดึงมันออกมา มันดีต่อเมื่ออยู่ในสังคมไป แยกกันไปคนเดียวนี้กลัวทั้งนั้นแหละ กลัววิตกกังวลไปหมดเลย

นี่สิ่งที่เราแยกตัวออกไปเราจะเห็นตัวตนของเรา นี่เอามันให้ได้ เอามันให้อยู่ แต่ถ้าเราอยู่ในสังคมเรามองไม่เห็นหรอก.. ทุกข์มาก โทษสังคม สังคมทำร้ายเรา สังคมไม่ศิษย์กอย่างเลย เราเป็นคนดี แต่เราก็อาศัยสังคมนะเราถึงอบอุ่น ถ้าไม่มีสังคม เราอยู่คนเดียวกลัวอยู่ไหม? แต่เวลาพระธุดงค์ไปในป่า ธุดงค์ไปเพื่อหาตัวตนของเรา หาความรู้สึกของเรา สิ่งนี้สำคัญมาก

การเกิดและการตายคือความรู้สึก สิ่งที่เป็นความรู้สึก ที่ว่าเป็นนามธรรมแล้วจับต้องไม่ได้มันจะจับต้องได้ มันจะมีสติสัมปชัญญะ จิตถ้ามั่นกลัวสิ่งต่างๆ มันจะหาที่พึ่ง สิ่งใดๆ พึ่งไม่ได้เลย สิ่งที่เป็นวัตถุพึ่งอะไรไม่ได้ สิ่งที่เป็นความรู้สึกที่มันกลัว พอมันกลัวขึ้นมามันก็หาที่พึ่ง หาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง พุทโธ ธัมโม สังโฆ ตั้งสติไว้ พุทโธหาที่เกาะ เห็นไหม เกาะไว้ที่นี้ อย่าให้มันคิดมากออกไป ถ้าสติมันพร้อมขึ้นมา มันสงบเข้ามาได้ มันจะเห็นคุณค่าไง

เวลาครูบาอาจารย์เราบางครั้งนะ ไปอยู่ในป่า อยู่ในป่าแล้วมันก็ยังอุ่นใจ ยังอบอุ่นใจ ต้องนึก ต้องสมมุติว่าเสื่อมันมา แล้วเสื่อนี้ตะปบลูกกระเดือกเลย จิตมันจะลงทันที เห็นไหม สิ่งที่เราไปอยู่ในป่าในเขากันนี่เป็นชัยภูมิ เป็นเครื่องอาศัย ถ้าว่าป่าเขามันสำคัญ สัตว์มันอยู่ในป่าทำไม มันไม่มีประโยชน์อะไรเลย สัตว์มันไม่มีปัญญา สัตว์มันเป็นผลของวิญญูะ มันเกิดเป็นวาระของสัตว์

เราเป็นมนุษย์ เราเป็นผู้ที่มีปัญญา เราอยู่ในสังคม เห็นไหม สังคมมันหลอกลวง สังคมใส่หน้ากากเข้าหากัน เราก็คิดสังคม เราจะหาความจริงของเรา เราเข้าป่าของเราเพื่อจะหาตัวตนของเรา พอหาตัวตนของเรามันก็ไปกลัว สิ่งของมันกลัวนี่เป็นกิเลสทั้งนั้นแหละ แล้วเราเอาสิ่งนี้เข้ามา นี่พูดถึงการออกธุดงค์นะ แต่ถ้าเราไม่ได้ออกธุดงค์ เราไปวัดปฏิบัติ เห็นไหม เราต้องการความสงบ เราต้องการกาลเวลาของเรา เราต้องค้นหาตัวตนของเรา

ถ้าคันตัวตนของเรานะอริยทรัพย์ ทรัพย์จากภายใน.. ทรัพย์จากภายนอก เห็นใหม่ แก้ว แหวน เงิน ทอง สิ่งที่เป็นสมบัติ นี่ว่าสมบัติมันมีชีวิตไหม? มันรู้ตัวมันเองไหม? มันไม่รู้จัก หรอก เจ้าของมันรู้จักมัน ผู้ที่เป็นเจ้าของใช้สอยมัน แต่ถ้ามันเป็นความสุขจากภายในนะ ไม่มีใคร รู้เห็นไปกับเรา เราเห็นของเรา เห็นใหม่ ไม่เจียดด้วยามิส มันสุขในตัวของมันเอง มันมีหลักมี เกณฑ์ของมันเอง ถ้าใครเห็นคุณค่าที่นี้ แล้วประพฤติปฏิบัติที่นี้

สิ่งนี้ เห็นใหม่ วันนีวันพระ ผู้ประเสริฐ พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน.. ผู้รู้คือความรู้สึก ถ้า ใครอุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไปอินเดียกัน ไปสังเวชนียสถานทั้ง ๔ เพื่อจะ ไปสลดสังเวช แต่ถ้าใครเข้ามาที่นี้นะ

“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต”

ผู้ใดเห็นความรู้สึกนะ พุทธะเห็นความรู้สึกของตัว ได้เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้า เราขัดพระกัน เรากราบพระ เราทำความสะอาดพระ เวลาวันสงกรานต์เอาพระมาทำความ สะอาดกัน แต่เราไม่ได้ทำความสะอาดหัวใจนะ พระที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เราเคารพ เป็นตัวแทน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้าทางวิทยาศาสตร์มันหล่นมาจากอะไร? เป็นสัมฤทธิ์ เป็นทองเหลือง ทองเหลืองในร้านค้ามีประโยชน์อะไรไหม? แต่เราสมมุติว่าเป็นองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า นั้นเป็นรูปสมมุติ แต่ถ้าเป็นตัวจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ ความรู้สึกของเรา เราอุปัฏฐากที่นี้ไง เขาเข็ดทำความสะอาดพระพุทธรูปกัน เราเข็ด เราทำความ สะอาดหัวใจของเรา เรามีสติของเรา เห็นใหม่ เราได้ของจริงนะ เราได้เนื้อแท้ เราได้ข้อเท็จจริง เขาได้เรื่องของสมมุติ นี่เราถำรักษาที่นี้

“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต”

มันสงบเข้ามานะ ถ้ามีหลักมีเกณฑ์ เห็นใหม่ มีหลักมีเกณฑ์มันจะเห็นข้อวัตรปฏิบัติเป็น ของมีคุณค่า คนที่ในตระกูลของเขา เขารักษาตระกูลของเขาได้ เขารู้จักประหยัดมัชยัสถ์ คนจะ มั่งมีได้เขารู้จักเก็บถนอมรักษาสมบัติของเขา พระจะดีได้ขึ้นมาต้องมีศีล สมบัติของพระคือศีล ศีลคือความปกติของใจ

ศีลนี้ ไม่ผิดศีล ไม่ทุศีล ไม่ทำความเศร้าหมอง ไม่มีความวิตกกังวล นี่สมบัติของพระ แล้วคุณธรรมในหัวใจที่เป็นสมบัติของมนุษย์ละ? สมบัติของมนุษย์ เห็นใหม่ สิ่งนี้มีประโยชน์

ไม่อย่างนั้นเราจะอยู่ได้อย่างไร? ทุกคนมาถามว่าสุขจริงหรือ? ความอยู่โดยการปล่อยวางสุขจริงหรือ? นี่เขามีสมบัติกันเขาถึงมีความสุข เขากินอาหารของเขา เขาได้เสพของเขา เขามีความสุข ใ้ฉันเสียสละมันจะมีความสุขได้อย่างไร?

มีความสุขสิ สุขของเทวดานะ อาหารที่เป็นทิพย์เขาไม่กินอาหารเป็นคำข้าวอย่างนี้ แต่เพราะเรามีร่างกาย เราเป็นมนุษย์ เราต้องมีอาหารไปเลี้ยงร่างกาย แต่บุญกุศลเลี้ยงหัวใจ แต่เทวดาเขาไม่มีร่างกาย เห็นไหม อาหารของเขาไม่เหมือนของเรา แล้วเราไปยึดติดใจว่าเทวดาเขาจะมีความสุข สุขอย่างไรเราจะเปรียบเทียบ พรหมเขามีความสุขอย่างไร?

สุขของเขาสุขชั่วคราว เพราะหมควาระเขาก็เวียนตายเวียนเกิด แต่ในหัวใจของเรา ถ้าเราอุปฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้วนะมันคงที่ สุขที่คงที่ เห็นไหม น้ำขึ้นแล้วลง สุขแล้วทุกข์ นี่สิ่งต่างๆ มันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่วิมุตติสุขมันไม่เปลี่ยนแปลง มันคงที่ของมัน

คูสิความรู้สึกต่างๆ สสาร วัตถุสิ่งต่างๆ มันคงที่ไม่ได้ มันแปรสภาพโดยธรรมชาติของมัน แต่สิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่อารมณ์มันแปรปรวน สิ่งที่มันเคลื่อนที่เร็วที่สุด สิ่งที่ยึดติดสนองความทุกข์ของเรา แล้วเวลามันสุขขึ้นมา สิ่งที่ยึดที่ สิ่งที่มีอยู่มันมีความสุขอย่างไร? นี่ไงถ้าเราเห็นภัยเห็นโทษในวัฏสงสาร เห็นภัยในการเกิดและการตาย เราจะแสวงหาสมบัติอย่างนี้

ถ้าเราแสวงหาสมบัติอย่างนี้นะ ช่างนอกเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย วัดเป็นอารามิก เป็นที่อยู่ของผู้ทรงศีล เป็นที่อยู่ของผู้ไม่มีบ้านไม่มีเรือน เราเป็นคฤหัสถ์นะ เรามีบ้านมีเรือน เรามีที่อาศัย นี่ภิกษุไม่มีบ้านไม่มีเรือน สละเรือนออกมาแล้ว เรือนจากสมมุติจากช่างนอก จากสมมุติบัญญัติบัญญัติเป็นที่พักอาศัย เป็นกุฏิ วิหาร

กุฏิ วิหาร มันก็ให้ความสุขใครไม่ได้ แต่หัวใจ ศีลธรรม คุณธรรมให้ความสุขของเรา ถ้าให้ความสุขของเราละ เราจะไม่เป็นจี๋ข้ามัน เราจะไม่ไปทุกข์ร้อนกับมัน แต่เราอาศัย นกมีรังมีรัง มนุษย์ต้องมีที่อาศัย ภิกษุพระก็ต้องมีเรือนว่างเป็นที่อาศัย อาศัยมัน คำว่าอาศัยมันถึงไม่ทุกข์ร้อน ไม่เอามันมาเป็นนิวรรณธรรมจนทำสมาธิก็ไม่ได้ จนใช้ปัญญา也不行

กุฏิ วิหาร มันแค่ชำระจุดทรุดโทรม หัวใจไปทุกข์ไปร้อนกับมันนะ แแบกรับจนเศร้าหมอง แต่ถ้าหัวใจมันมีหลักมีเกณฑ์นะ นั่นมันเป็นวัตถุ มันเสื่อมไปเป็นธรรมดา มันเสื่อมเป็นธรรมดา

นะ เราเข้าใจมันแล้วนะ เราก็ซ่อมแซมไปถ้ามีกำลัง ไม่มีกำลังเราก็ดูแลมันไป เห็นไหม แล้วแต่บุญกรรม แต่เวลาร่างกายของเรานั้นยังต้องเสื่อมไปเลย ความรู้สึกอันนี้มันจะหดสั้นเข้ามาจากโลกภายนอก จากสิ่งที่มันออกไป

จากเปลือกสัมผัสเข้าไปเนื้อสัมผัส เข้ามาถึงความรู้สึกของตัว เข้ามาในใจของตัว แล้วแก้ไขด้วยมรรคญาณ ด้วยปัญญาที่เห็นชอบ ปัญญาเป็นความเพียรชอบ งานชอบ ด้วยมรรคญาณที่เป็นความชอบ หลุดพ้นด้วยความชอบธรรม ไม่ใช่หลุดพ้นด้วยความไม่ชอบธรรม.. หลุดพ้นด้วยความไม่ชอบธรรม เห็นไหม กคมันไว้ รักษามันไว้ พยายามนึกวิปัสสนิกขึ้นมา นึกให้มันเป็นแล้วมันไม่เป็นหรอก

หลุดพ้นด้วยความไม่ชอบธรรม หลุดพ้นได้ด้วยการปฏิเสธ มันไม่ชอบธรรมหรอก สิ่งที่ ไม่ชอบธรรมมันเหลือเชื่อ ใจอยู่ เดียวมันก็แสดงตัวออกมา มันก็เป็นความทุกข์อีก ถ้าเป็นความชอบธรรม มีเหตุ มีผล

“ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ”

เหตุที่การกระทำของมันจะเกิดขึ้นมา เห็นไหม เพราะเราเห็นคุณค่าในชีวิต เราทำหน้าที่ การงานทางโลก เรามีอาชีพ แล้วเราต้องหาหลักของใจ แล้วเราลบล้างได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเที่ยวสวนนะ เห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย แล้วยังมีความระลึกขึ้นมา ได้ว่ามันจะต้องมีความที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันต้องมี

แต่นี้ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้แล้ว เราเองต่างหากเราไม่เชื่อ ศรัทธาเราอ่อน พละอินทรีย์เราไม่แก่กล้า เราฟังแล้วเราไม่ลงใจ แต่ถ้ามีศรัทธา มีความแก่กล้า มีเขาว์ปัญญา ไม่ต้องมีใครสอนนะ คิดเอง แล้วเห็นคุณประโยชน์เอง แล้วแสวงหาเอง

นี่ชีวิตมีคุณค่าอย่างนี้ ชีวิตมีคุณค่าเพราะเราแสวงหาของเรา แสวงหาอริยทรัพย์จากภายใน.. อริยทรัพย์จากภายนอกอาศัยกันชั่วชีวิตนี้ แต่อริยทรัพย์จากภายในอาศัยข้ามภพข้ามชาติ เลี้ยงพ่อ เลี้ยงแม่ เปิดตาพ่อ เปิดตาแม่ เห็นไหม นี่พ่อแม่เกิดภพชาติต่อไป มีอาหารไปตลอด เลี้ยงข้ามภพข้ามชาติ

เขาปฏิเสธว่าชีวิตนี้ตายแล้วสูญ นั่นมันเรื่องของเขา ใครจะปฏิเสธอย่างไรมันเรื่องของเขา นี่มันเป็นการปฏิเสธ มันเป็นความคิด แต่ความจริงเราปฏิเสธใช้ไหมว่าถนนหนทางที่เราเดิน

ไปนี่มันสะอาดบริสุทธิ์ เราไปเหยียบเศษหนาม เหยียบเศษแก้ว เราเจ็บไหม? มันไม่มีใช้ไหม? มันมีแต่เรามองไม่เห็น

นี่ก็เหมือนกัน ปฏิเสธผลของวิญญูะ ปฏิเสธผลของการเกิดและการตาย ปฏิเสธไปเถอะ แต่ความจริงมันก็คือความจริงวันยังค่ำ เราจะปฏิเสธความจริงต่อเมื่อเราไปเจอมันเข้า แต่ถ้ายังไม่เจอมันเข้ากิเลสมันก็หลอกไปวันๆ หนึ่ง เห็นไหม เพราะเรามีความเชื่อของเราอย่างนี้ เราถึงไม่หลงโลกไปกับสังคมเขา สังคมเขาเชื่อของเขา แต่เราเชื่อของเรา แล้วเรามีครูบาอาจารย์เป็นคนชี้แนะ

ชีวิตนี้ทุกคนมีคุณค่าหมดแหละ นี่ทำไมท่านสละของท่านมา ท่านไม่อยากปรารถนามีความสุขเหมือนเราหรือ? ท่านก็ปรารถนาเหมือนกัน แต่สุขอย่างนั้นสุขเจือด้วยอามิส สุขเจือด้วยสารพิษ คิดว่าสุข เสพแล้วทุกข์ทุกที แต่ความสุขที่ไม่มีสารพิษ ไม่มีสิ่งเสียดแทงในหัวใจ มันอยู่ในใจของเรา แล้วแก้ไขด้วยความสงบ ด้วยความสัจ ด้วยความวิเวกของสถานที่ วิเวกจากภายนอก แล้ววิเวกจากภายใน กายวิเวก จิตวิเวก แล้วหัวใจจะมีความสุขสมความปรารถนา เอวัง